

lingen af materialet er de samme, som anvendtes i det første bind med de lollandske retsbetjentarkiver. Med instruktive kort er vist amtets jurisdiktioner i perioderne 1835-55 og 1898-1919. Desuden demonstreres et kort over de private birker disses indgreb i et gammelt herreds område.

H. P. Clausen

Erik Rasmussen: *Komparativ politik*. 1-2. (Gyldendal, 1968-69). 261, 381 s.

Dette 2-binds værk er tænkt »som grundlag for undervisningen af 1. dels statskundskabsstuderende og samfundsfagsstuderende.« Det er skrevet af en af pionererne inden for den danske statskundskab efter fagets formelle etablering som universitetsfag. Det bygger på professor Erik Rasmussens uddannelse som historiker, hans omfattende læsning af og indleven i den systematiske erkendelsesteoretiske og politologiske litteratur samt hans erfaringer under de første 10 års undervisning i statskundskab ved Aarhus Universitet. Betegnelsen 'lærebog' er derfor alt for snæver. Værket er desuden et vidnesbyrd om både Erik Rasmussens egen faglige udvikling og om udviklingen af statskundskab som universitetsfag i Danmark. En udvikling, som Erik Rasmussen og hans medarbejdere har sat deres tydelige præg på.

Dispositionen er klar. 1. bind indledes med en række definitioner og redegørelser for centrale erkendelsesteoretiske problemer, som er fælles for al samfundsforskning. Dernæst beskrives og overvejes 'Det politiske system', hvor Erik Rasmussen stort set følger David Easton. Bindet afsluttes med to afsnit om henholdsvis in-

teressegrupper- og organisationer og de politiske partier. 2. bind starter med 'græsrodderne' i et afsnit om vælgere og vælgeradfærd. Efter dette følger afsnit om repræsentationsorganet og regeringsorganet, mens sidste afsnit behandler 'Den retningsgivende funktion', dvs. hvad der til syvende og sidst kommer ud af al den adfærd inden for det politiske system, og hvad der betinger dette udfald.

Man kunne fristes til at karakterisere dispositionen som traditionel. Den er således i bedste overensstemmelse med den fremherskende tradition inden for amerikansk statskundskab: forestillingen om, at al magt og dynamik udgår fra folket, vælgerne, og at de af folket valgte repræsentanter ikke alene henter deres beføjelser fra, men også udelukkende handler under hensyntagen til folket. Endvidere bekræfter denne faglige tradition manges forestillinger om, at det repræsentative demokrati udgør højdepunktet af menneskelig opfindsomhed. Men inden for et dansk milieu er det i højeste grad utraditionelt at systematisere et stof så klart og konsekvent, som Erik Rasmussen gør det. Som en indføring i, hvorledes man især i USA har søgt at systematisere og kategorisere 'politik' som studieområde og fag, er værket en imponerende præstation. Imidlertid kunne man nok ønske – netop for en bog, der skal indføre studerende i statskundskabens labyrinth – at Erik Rasmussen i højere grad havde medtaget og omtalt den ofte uklare og slet formulerede, men derfor ikke mindre udfordrende kritik, som gennem de sidste ti år er fremkommet mod denne fremherskende tradition.

Ikke fordi Erik Rasmussen er ensidig. Han redegør omhyggeligt for mangfoldigheden af anskuelsesmåder, forskningsstrategier og skoler. Men

dels forekommer det til stadighed, at de traditionelle hos ham har størst mulighed for at komme »ned med benene på jorden«. Dels er der retninger og skoler, som slet ikke omtales. »Direkte demokrati« affærdiges meget hurtigt som noget, der kun lader sig praktisere inden for meget små stater. Elite-teorier med de dermed forbundne formodninger om en manipuleringsmulighed »fra oven« er ikke omtalt. Anarkistiske forestillinger og fortolkningsmuligheder savnes ligeledes. Til fordel for Erik Rasmussens disposition kan siges, at han ved denne har taget et standpunkt og formuleret sin egen placering inden for statskundskaben, hvilket ikke mindst for en lærer må anses for prisværdigt. Studenterne ved så, hvor de har vedkommende, og hvad de kan lære af ham.

I afsnittet om Det politiske system redegør Erik Rasmussen for værkets sigte: »Hensigten er at give en komparativ fremstilling, som kan tjene som ramme om forståelse af de enkelte politiske systemer«. I det følgende redegøres for systembegrebets analytiske anvendelighed. Det karakteriseres som værende i modsætning til den marxistiske forestilling om over- og underordnede komponenter. For Erik Rasmussen at se arbejder de fleste systemteoretikere med »åbne systemer i stadig korrespondens med omgivelserne, såvel de intra- som de extrasocietale.« Dog afsluttes passagen med en omtale af, hvorledes begrebet »stat« som centralt eller overordnet begreb i stigende omfang er blevet erstattet med begrebet »politisk system«. Og det er netop således, det anvendes af Erik Rasmussen. Komparationen foretages ikke mellem formodede »åbne« systemer i indbyrdes påvirkning, men fortrinsvis mellem »lukkede« systemer, der ikke særligt overraskende

falder sammen med de etablerede stater, og hvor endog størstedelen af selve stoffet er hentet fra det danske politiske system, eller den danske stat. Spørgsmålet er derfor, om modsætningen til den marxistiske forestilling er mere og andet end sprogbrug. Det er den utvivlsomt, men den forekommer at ligge på et andet plan end af Erik Rasmussen antydnet.

Måske kunne modsætningen have været mere konkretiseret, hvis Erik Rasmussen havde været mere lydhør over for den omtalte diffuse kritik inden for statskundskaben. Her tænkes især på de konsekvent og ekstremt anarkistiske anskuelsesmåder, som trænger sig mere og mere på, uden at man af den grund skal tro, at de på noget område har udsigt til at blive enerådende. I dem ligger nemlig muligheden for en total analytisk ophævelse af såvel stats- som systembegreb, således at tilnærmelsesmåden bliver mindre bundet af etablerede institutioner og organer og mere centreret om mennesker – enkeltvis og i grupper – i et pluralistisk og meget kompliceret samspil. Ud fra den tilnærmelsesmåde kunne man sikkert også undgå den selvfremhævende fraseologi om de principielt monistiske totalitære systemer og de vestlige principielt pluralistiske, hvor princippet straks fragås under givne omstændigheder, mest udpræget i krigstid.

Dermed er ikke ment, at systembegrebet skal forlades. Men det kan efter min mening videreudvikles og bearbejdes, så det virkelig bliver et analytisk redskab, der står i modsætning til og derfor kan bruges til bearbejdelse af bestående institutioner og organisationer. Det er for mig et stort spørgsmål, om vore analytiske redskaber, som hævdet af Erik Rasmussen, »skal modsvares af noget konstaterbart i virkeligheden«. Det kan netop

for sociale og ikke mindst politiske fag meget nemt føre til, at vi i vore analyser kun finder og gider overveje det, som er etableret og har haft succes, mens alternativerne – alle de forspildte muligheder, tanker og drømme – overses eller affærdiges som »urealistiske«. Det behøver de da slet ikke være, fordi det ikke hidtil har været muligt at få dem anerkendt og gennemført, ligesom vilkår og betingelser for deres manglende succes rent erkendelsesmæssigt kan være lige så givende.

Afsnittet om Det politiske system må anses for at være selve krumtap-pen, om hvilken hele værket bygges op. Derfor er det her gjort til genstand for særlig omtale. Men det skal ikke medføre, at man trods tvivl og anfægtelser over for nogle af Erik Rasmussens centrale udgangspunkter forledes til at tro, at værket ikke kan læses med stort udbytte. Personligt fandt jeg afsnittene om interesseorganisationer og politiske partier yderst stimulerende. Heller ikke her mener jeg, at Erik Rasmussen i sine overvejelser formår at frigøre sig for et traditionelt og i praktisk politik anvendeligt skel mellem interesser og idéer, hvor det første anses for mere mindreværdigt end det sidste. Ikke desto mindre lykkes det Erik Rasmussen at påvise de glidende overgange, hvor en rent materiel, kontant interesse bliver til en idé, og omvendt hvor en idé lader sig udmønte i kontante interesser.

Stofudvælgelsen og fremstillingen i 2. bind står i den grad i afhængighed af 1. bind, at det taler til gunst for Erik Rasmussens dygtighed til at opretholde en tanke med konsekvens. Det er formentlig i dette binds mere kontante oplysninger og eksempler, at mange – både studenter og andre – vil hente deres viden om politiske

processer og tilstande. Med en grundig og til stadighed ajourført gennemgang vil værket utvivlsomt kunne gøre god gavn som lærebog mange år endnu. Som vidnesbyrd om Erik Rasmussens personlige faglige udvikling vil værket blive stående som et monument over en imponerende flid og vilje til at møde nye og uvante problemstillinger og anskuelsesmåder med åbent sind og evne til videregivelse. For faget statskundskab i det danske universitetsmilieu er værket en kraftpræstation, som allerede i praksis er blevet påskønnet ved en udbredt anvendelse i undervisningen, men som også videnskabshistorisk og -sociologisk til stadighed vil påkalde sig interesse. Det er slet ikke så let at indføre nye fag i et universitetsmilieu som det danske; det skal gøres med nænsomhed både over for traditioner og skyldig hensyntagen til nye og utraditionelle synspunkter. Erik Rasmussen har formået at gøre det.

Ole Karup Pedersen

Karl W. Redder, Karen Siune & Ole Tonsgaard: *Introduktion til sociologisk metode.* (Munksgaard, 1970). 227 s.

Det er en universitetskærebog beregnet for studerende i økonomi, statskundskab og samfundsfag ved Aarhus Universitet. Den tilpasse omfang og det forhold, at der ikke foreligger nogen tilsvarende på dansk gør den imidlertid også anbefalelsesværdig til historikere på ethvert trin i faget, og uanset om han er aktiv videnskabsmand eller underviser.

For det første går bogen ikke længere frem i metodens problemer, end en historiker kan klare den uden vejledning og dermed blive orienteret i et tilgrænsende fags problemer. Dernæst bringer den en række afsnit, som